

รูปแบบและการจัดการ : ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
MODEL AND MANAGEMENT:
PRE-SCHOOL CHILD CARE CENTER AT MONASTERIES

พระครูวิสุทธิสลาภิวัฒน์ (เมธาภิวัฒน์ การบุญ)*

บทคัดย่อ

รูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สิ่งสำคัญที่สุดนั้นคือการสร้างวัฒนธรรมองค์กร หรือการสร้างค่านิยมที่มีหลักอริยธรรมเป็นฐานในการดำเนินงานแต่ละส่วน ซึ่งจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกส่วนงานย่อยๆ ที่ปฏิบัติอยู่ยังผลให้เกิดความสำเร็จแก่องค์กรโดยรวม โดยอาจจะเริ่มฝึกตั้งแต่การเลือกสรรหาบุคลากร เพื่อเข้ามาปฏิบัติงานภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยอาจจะเริ่มจากผู้บริหารหรือผู้นำองค์กร และส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างหลักธรรมในการปฏิบัติงานเข้าสู่ในระดับต่างๆ โดยมีการพัฒนาควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งการฝึกอบรม เพื่อปรับทัศนคติให้กับบุคลากรในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง สร้างความมีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดี ที่สามารถปรับใช้หลักธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้กับงานที่ตนเองปฏิบัติอยู่ และยังสามารถใช้กับชีวิตประจำวันของตนเองได้อีกด้วย

คำสำคัญ: ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด, รูปแบบ, การจัดการ

ABSTRACT

Model and management of pre-school child care center at monasteries training centers the most important thing is to create a corporate culture. Or the creation of values that are the basis for the operation of each section. This will result in success in every subsection. This is the result of the success of the organization. Training may begin from the selection of personnel. To work in the pre-school child care center at monasteries. It may be initiated by an executive or an organization leader. Encourage activities related to the strengthening of the principles of operation at various levels. It is constantly evolving. Even training to adjust the attitude to personnel at all levels continuously. Create a public mind to cultivate good values. Can adjust the principles. In Buddhism to adapt to the work that they are. It can also be used for their daily lives as well.

Keywords: Pre-School Child Care Center at Monasteries, Model, Management

* โรงเรียนสาธิตให้วมลวิทยานุกูล ต.เส้าไห้ อ.เส้าไห้ จ.สระบุรี

1. บทนำ

ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดนี้จัดได้ว่า เป็นการศึกษาสงเคราะห์เด็ก และการสาธารณสงเคราะห์ประการหนึ่ง และการจัดการศึกษาประเภทใดหรือระดับใดก็ตาม ถ้าสามารถจัดโดยวัดหรือพระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการแล้ว นับเป็นการทำให้เด็กหรือประชาชนได้ใกล้ชิดหรือเข้าวัดมากขึ้น มีศีลธรรม และเป็นคนโดยสมบูรณ์มากกว่าเด็ก หรือประชาชนที่ไม่มีโอกาสดังกล่าว กรมศาสนาได้กำหนดระเบียบว่าด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. 2537 โดยกำหนดให้เจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นผู้บริหารศูนย์ ฯ พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนอบรมสั่งสอนเด็กในด้านต่างๆ ครูพี่เลี้ยงซึ่งเป็นคฤหัสถ์ทำหน้าที่ดูแลทำความสะอาดร่างกายเด็ก และจัดกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางการจัดการศึกษาเด็กในระดับปฐมวัย คณะกรรมการบริหารศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ทำหน้าที่ในด้านการให้คำปรึกษา แนะนำและควบคุมการดำเนินงานในด้านการจัดการศึกษา ด้านการบริหารทั่วไป ด้านการบัญชีและการเงิน และด้านบุคลากร (กรมศาสนา, 2537 : 3-5)

ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นสถานที่สำหรับดูแลเด็กก่อนวัยเรียนโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ เพื่อเพิ่มโอกาสให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อม ให้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเหมาะสม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้มีการกำหนดให้เด็กจะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ ด้วยการอยู่อาศัยในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัย ไม่ก่อให้เกิดอันตราย เด็กต้องได้รับสารอาหารตามวัย และได้รับการส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมพัฒนาการ รวมถึงได้รับการป้องกันโรคและภัยที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546, 2546 : 3-4)

ดังนั้น ผู้ดูแลรับผิดชอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะต้องมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมให้แก่เด็ก สภาพสิ่งแวดล้อมภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความสำคัญที่จะต้องดูแลให้ปลอดภัย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายและอุบัติเหตุกับเด็กภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อีกทั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแต่เดิมมีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ กรมการพัฒนาชุมชน กรมการศาสนา กรมประชาสงเคราะห์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมอนามัย ซึ่งมีจุดประสงค์ในการก่อตั้งแตกต่างกันไป แต่โดยรวมแล้วเพื่อเป็นสถานที่สำหรับดูแลเด็กก่อนวัยเรียนให้เด็กได้รับการเตรียมความพร้อมมีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างเหมาะสมตามวัย ตลอดจนเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองที่ไม่มีผู้เลี้ยงดูลูกในช่วงเวลากลางวัน (กรมอนามัย, 2541 : 16)

ในบทความนี้ ผู้เขียนใคร่ขอเสนอรูปแบบและการจัดการ จากสภาพปัญหาการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ยังขาดมาตรฐานและการบริหารจัดการ มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งในด้านการวางแผนงาน การจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การสั่งการและการควบคุมติดตามผลการปฏิบัติงาน จึงมีความเป็นไปได้ที่จะมีสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน หากปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการศึกษาและแก้ไขอย่างถูกต้องแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาคนในวัยเด็กเล็ก ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของสังคมในอนาคต เป็นผลให้ประชากรในพื้นที่ด้อย

คุณภาพและส่งผลเสียต่อการพัฒนาการเรียนรู้และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่หน่วยงานผู้รับผิดชอบทุกฝ่าย จะต้องดำเนินการให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีประโยชน์สูงสุดกับเด็กปฐมวัย

2. สถานภาพศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

หลักการจัดการศึกษาของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสามารถการศึกษาให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 530 – 532) ได้ออกระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. 2537 เพื่อให้การดำเนินการของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2536 กรมการศาสนาจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. 2537

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้บังคับตั้งแต่วันถัดจาก วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับ และคำสั่งอื่นๆ ในส่วนที่ได้กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้หรือซึ่งขัด หรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

"ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด" หมายถึง สถานที่ซึ่งวัดจัดตั้งขึ้นในที่วัด หรือที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของไทย รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์เข้าสู่วัยเรียนภาคบังคับประถมศึกษา มีชื่อย่อว่า "ศดว."

"เจ้าอาวาส" หมายถึง เจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่หัวหน้าศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดที่มีเด็กไม่เกิน 100 คน

"อาจารย์ใหญ่" หมายถึง เจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่หัวหน้าศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดที่มีเด็กตั้งแต่ 101 ถึง 200 คน

"ผู้อำนวยการ" หมายถึง เจ้าอาวาสผู้ทำหน้าที่หัวหน้าศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดที่มีเด็กตั้งแต่ 201 คนขึ้นไป

"ครูสอน" หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

"ครูพี่เลี้ยง" หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ทำหน้าที่สอน พร้อมกับดูแลช่วยเหลือเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

"ผู้ดูแลเด็ก" หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ทำหน้าที่สอน พร้อมกับดูแลช่วยเหลือเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

"เจ้าหน้าที่" หมายถึง บุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

"เด็ก" หมายถึง เด็กก่อนเกณฑ์เข้าสู่วัยเรียนภาคบังคับในระดับประถมศึกษา ซึ่งอายุระหว่าง 3-5 ปี และอยู่ในการดูแลอบรมของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

"การจัดการศึกษา" หมายความว่า การเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เด็กได้รับพัฒนาการทุกด้าน เป็นการเตรียมพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

"การประเมินพัฒนาการ" หมายความว่า กระบวนการวัดความสามารถของพฤติกรรมทางกาย

"อารมณ์" หมายความว่า กระบวนการวัดความสามารถของพฤติกรรมทางกาย

"อารมณ์" สังคม และสติปัญญา เพื่อเปรียบเทียบเกณฑ์การประเมินที่กำหนด

ข้อ 5 ให้ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ระเบียบกรมศาสนาว่าด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ.2537 (กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2537 : 49) ให้ความหมายของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด หมายถึง สถานที่ซึ่งวัดจัดตั้งขึ้นในที่วัดหรือที่ธรณีสถิงหรือที่ดินของมูลนิธิการพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของไทย รวมทั้งการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์เข้าสู่วัยเรียนภาคบังคับประถมศึกษา กรมการศาสนา ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดซึ่งปรับปรุงพัฒนาจากแนวการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการดังต่อไปนี้

หลักการ

- 1) ให้เป็นโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล ไม่เก็บค่าธรรมเนียมการเรียนแต่อย่างใด
- 2) ให้สอนเด็กก่อนเกณฑ์ทั้ง หญิง- ชาย ตั้งแต่อายุ 3 ปี ถึงย่างปีที่ 6
- 3) มีครูผู้สอนคือ พระภิกษุสามเณร และให้ฆราวาสเป็นครูช่วยสอนด้วย

วัตถุประสงค์

1) เพื่อเป็นการวางรากฐานการศึกษาของเด็กก่อนเกณฑ์ให้มีพื้นฐานความรู้เพื่อเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา ต่อไปด้วยดีเพื่อเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทยให้แก่เด็กเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้าน โดยอาศัยเด็กเป็นสื่อสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีสุขนิสัยร่าเริง รู้จักออกกำลังกาย และพักผ่อนที่ถูกต้องตลอดจนการป้องกันโรคภัยที่มาเบียดเบียนเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองได้ เพื่อส่งเสริมให้รู้จักการสังเกตและมีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งที่ตั้งใจ เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพื่อเป็นการสนองนโยบายของคณะสงฆ์และกระทรวงศึกษาธิการแนวทางการดำเนินงานและหลักเกณฑ์การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จัดได้ว่าเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบ้านวัด และส่วนราชการเป็นฝ่ายสนับสนุน (บ.ว.ร.) ซึ่งมีแนวทางดำเนินงานและหลักเกณฑ์การจัดตั้งศูนย์ฯดังกล่าว

2) เจ้าคณะผู้ปกครองหรือเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้ดำเนินการตามวัดต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคพระภิกษุสามเณรเป็นครูผู้สอนอบรมศีลธรรม การฝึกมารยาทตลอดจนประเพณีของไทยที่วางไว้ กรมการศาสนาเป็นศูนย์กลางในการจัดตั้งศูนย์ประเภทนี้

ตลอดจนให้การสนับสนุนในด้านวิชาการ การเงิน อุปกรณ์ตามสมควรศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดจะต้องรายงานผลการดำเนินงานให้กรมการศาสนาทราบทุก ๆ ระยะตามที่กรมการศาสนา กำหนด กรมการศาสนาเป็นผู้ควบคุมนโยบายดำเนินการของโรงเรียนกรมการศาสนาจะส่งเจ้าหน้าที่ออกนิเทศการทำงานของศูนย์ฯ ตามเวลาอันเหมาะสม เพื่อให้ศูนย์ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพให้ ศึกษานิเทศจังหวัดและศึกษานิเทศอำเภอร่วมกับคณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการตรวจ ดูแลความ เรียบร้อย สถานที่ตั้งของศูนย์จะต้องอยู่ในวัดหรือสถานที่ของวัดผู้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ต้องเป็นเจ้า อาวาสของวัดนั้นๆ ห้ามบุคคลใดๆ จัดตั้งศูนย์ประเภทนี้ขึ้นในวัดศูนย์จะต้องมีพี่เลี้ยงเป็นฆราวาส ร่วมปฏิบัติงาน เพื่อคอยดูแลเด็กศูนย์อาจจะมียาได้นอกจากนี้จากรัฐบาลให้การอุดหนุน คือ จาก การบริจาค จากการจัดประโยชน์อื่นๆ ของวัดจากมูลนิธิสมาคมการกุศล

3. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด : รูปแบบและการจัดการ

รูปแบบและการจัดการถือว่าเป็นหัวใจหลักสำคัญของการบริหารการศึกษาศูนย์อบรม เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ให้ประสบผลสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การบริหารงานวิชาการถือเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มุ่งให้กระจายอำนาจใน การบริหารจัดการไปให้สถานศึกษา รวมถึงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดให้มากที่สุด ด้วย เจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของเด็กผู้เรียน สถานศึกษา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์ในวัดมีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและ กระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนา คุณภาพเด็กนักเรียน ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพ

สำหรับวัตถุประสงค์การบริหารงานวิชาการ ผู้เขียนได้แบ่งตามประเภทของการ พัฒนาการของเด็กปฐมวัย เนื่องจากในเด็กปฐมวัยไม่สามารถสอนหลักวิชาการที่มีความยุ่งยากมาก ๆ ไม่ได้ จำเป็นต้องให้เด็กในช่วงปฐมวัยได้พัฒนาการร่างกาย พื้นฐานสติปัญญา หรือการเข้าสังคมให้ ได้ก่อนเป็นลำดับแรก พัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุ มีความหมายและมีความสำคัญต่อชีวิต เพราะเป็นรากฐานของบุคคลเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับอัตราความพร้อมในการพัฒนาการ และความสามารถของเด็กแต่ละคน และ นอกจากตัวเด็กเองแล้ว สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กก็มีส่วนสำคัญในการช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของ เด็กอีกด้วย ซึ่งเด็กในช่วงอายุ 3-6 ปี เป็นช่วงของการพัฒนาที่มีผลและมีอิทธิพลในการกำหนด บุคลิกลักษณะ สติปัญญา อารมณ์และการปรับตัวเข้ากับสังคมเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ฉะนั้นผู้เขียนจึงได้ เสนอรูปแบบในการบริหารจัดการ โดยใช้หลักพุทธธรรมในการสอดแทรกลงไปในการบริหารจัดการ ดังนี้

1) พัฒนาการทางร่างกาย (Physical Development)

สำหรับเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดนั้น มีเฉพาะเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง 3 - 6 ปี ซึ่งเด็กในวัยนี้พัฒนาการด้านร่างกายเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเรื่องความสูงและน้ำหนัก เด็กจะมีสัดส่วนของร่างกายใกล้เคียงกับผู้ใหญ่มากขึ้น แขนและขายาวขึ้น เคลื่อนไหวคล่องแคล่วขึ้น ชอบวิ่งเล่น กระโดดโลดเต้น ไม่อยู่นิ่ง พร้อมทำกิจกรรมที่ต้องใช้แรงใช้กำลังมากขึ้น ชอบบอยูกกลางแจ้ง นอกจากนี้ยังสามารถใช้มือในการหยิบจับสิ่งของต่างๆ ได้มากขึ้น เด็กจึงสามารถแต่งตัว หวีผม แปรงฟัน และทำงานที่ละเอียดขึ้นได้ การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน เช่น ฟัน กล้ามเนื้อใหญ่ (Gross motor development) จะมีความก้าวหน้ามากกว่ากล้ามเนื้อเล็ก เด็กวัยนี้สามารถบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ดีเดินได้คล่อง สามารถวิ่งและกระโดดได้ดี ไม่ค่อยอยู่นิ่งและกล้ามเนื้อเล็ก (Fine motor development) เด็กวัยนี้ยังจับดินสอไม่ถนัด แต่ก็สามารถวาดวงกลมหรือรูปเรขาคณิตได้ และเด็กจะทำได้ดีขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตาและมือซึ่งยังไม่สมบูรณ์เด็กวัยนี้ จึงมีความยากลำบากในการใช้สายตาจับจ้อง หรือเพ่งดูวัตถุเล็กๆ ดังนั้น ตัวหนังสือที่จะให้เด็กวัยนี้อ่าน จึงควรเป็นตัวโตๆ และความถนัดในการใช้มือซ้ายหรือขวาของเด็กจะเห็นได้ชัดในวัยนี้ พ่อแม่จึงควรสังเกตความถนัดของเด็ก และอธิบายให้เด็กที่ถนัดซ้ายทราบว่า เป็นของธรรมดาไม่ได้เป็นเรื่องผิดปกติ และสำหรับหลักพุทธธรรมที่จะนำมาเพื่อใช้พัฒนาทางร่างกายให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ที่เข้าอบรมภายในศูนย์สิ่งแรกที่ควรตระหนักนั่นคือ บุคลากรทุกระดับภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดล้วนแล้วแต่มีผลต่อการพัฒนาทั้งสี่ด้าน (ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ และด้านสังคม) ของเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัดทั้งสิ้น และหลักอิทธิบาทธรรม 4 นับเป็นหลักที่มีคุณูปการในการปรับใช้กับทุกๆ สถานการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง คือ การปรับใช้เพื่อพัฒนาบุคลากรให้พร้อมในการพัฒนาทางด้านร่างกายให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ให้มีความพร้อมทางร่างกาย โดยเริ่มจากหลักฉันทะคือความพึงพอใจในการให้ความรู้ ให้ทักษะที่เป็นกิจกรรมในการพัฒนาร่างกายให้กับเด็กดังที่ได้กล่าวแล้วว่า เด็กก่อนวัยเรียนเป็นช่วงวัยแห่งการเตรียมความพร้อมฉะนั้นทุกอวัยวะ ทุกส่วนจะเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์แข็งแรงได้ก็ต่อเมื่อครูผู้สอนหรือบุคลากรในการให้การศึกษามีความรู้หรือทักษะในการฝึกให้เด็ก มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาร่างกายให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่หน่วยต้นสังกัดกำหนดไว้ ซึ่งหากหลักในข้อนี้หมายถึง ความพึงพอใจในการสอนสั่ง หรือทักษะในการฝึกให้เด็กทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาร่างกายต่อไป แล้วนั้นย่อมทำให้เด็กไม่ได้รับกิจกรรมในการพัฒนาทางด้านร่างกายเท่าที่ควรหรือไม่สมบูรณ์ ซึ่งหากรู้ตนเองว่าไม่มีความพึงพอใจในการทำกิจกรรมนั้นจำเป็นต้องเรียกใช้หลักธรรมข้อวิริยะ เพื่อให้เกิดความขยันหมั่นเพียรในการฝึกทักษะในการปฏิบัติงานด้านนี้ให้กับตนเอง เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนทุกคนมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงตามวัย โดยใช้หลักธรรมข้อ จิตตะควบคุมไปด้วยกับหลักวิริยะคือ สร้างความตระหนักให้กับตนเองว่าเด็กทุกคนคืออนาคตของชาติไทย หากเด็กมีความแข็งแรงสมบูรณ์ย่อมเป็นกำลังสำคัญให้กับประเทศชาติต่อไป โดยใช้หลักของวิมังสาในการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับกิจกรรมในการสร้างเสริมการพัฒนาร่างกายให้กับเด็กก่อนวัยเรียนให้เกิดความเหมาะสมกับเด็กที่อยู่ในปกครองหรือสถานที่ที่ใช้ในการศึกษาอบรม เช่น หากวัดที่มีพื้นที่น้อยและมี

เด็กจำนวนมากนั้นก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตระหนักในการหาสถานที่ที่มีความเหมาะสมและมีความเพียงพอกับจำนวนของเด็ก แต่หากเด็กก่อนเกณฑ์ที่มีอายุน้อยมากๆ เช่น อายุ 2 ปี ในบางครั้งก็ไม่จำเป็นในการทำกิจกรรมบางอย่างที่มีผลต่อการเสี่ยงให้เกิดอุบัติเหตุ ฉะนั้นการใช้หลักวิมิงสาจึงเป็นหลักสำคัญในการสรุปและทำกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับเด็กก่อนวัยเรียน และที่สำคัญหลักหนึ่งในส่วนของหลักธรรม ภาวนา 4 ก็ยังเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมทักษะให้กับบุคลากรภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดด้วย เนื่องจากไม่ว่าจะใช้หลักของกายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา หรือปัญญาภาวนา ต่างก็สามารถพัฒนาบุคลากรได้ทั้งสิ้น เพื่อหวังผลสุดท้ายที่จะมีต่อเด็กนั่นเอง คือ ในส่วนของกายภาวนานั้นสามารถพัฒนาศักยภาพของบุคลากรได้ 3 ด้านคือ สามารถพัฒนาสุขภาพร่างกายให้ตนเองมีความแข็งแรงพร้อมที่จะปฏิบัติงานภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สามารถพัฒนาทักษะในการฝึกกิจกรรมให้กับเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อพัฒนาทางด้านร่างกาย และสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองเพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กๆ ทุกคนเนื่องจากเด็กวัยนี้เป็นเด็กที่มีการลอกเลียนแบบเป็นหลัก หากมีตัวอย่างที่ดีย่อมทำให้เด็กซึ่งเป็นอนาคตของชาติเป็นไปตามแม่พิมพ์ที่หล่อหลอมพวกเขามาด้วยเช่นกัน ส่วนด้านศิลปภาวนานั้นสามารถพัฒนาความมีระเบียบวินัยให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงาน เนื่องจากการทำงานกับเด็กก่อนวัยเรียนนั้นเป็นสิ่งที่ยากกว่าเด็กในวัยเรียนเนื่องจากเด็กก่อนวัยเรียนนั้น ยังไม่มีวุฒิภาวะในการตัดสินใจว่าอะไรถูกหรือผิดเพียงพอ ซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายขึ้นได้ เช่น ยื่นมือหรือนิ้วเข้าเครื่องใช้ไฟฟ้าเช่นพัดลมทำให้เกิดอันตราย ฉะนั้นการที่มีศิลปภาวนา จะทำให้บุคลากรที่ดูแลเด็กนั้นมีความเป็นระเบียบตรงเวลามีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ตนปฏิบัติอยู่อย่างเนื่อง นิจฉะนั้นเมื่อมีระเบียบปฏิบัติอย่างเคร่งครัดก็ยากที่จะเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานกับเด็กก่อนเกณฑ์ ส่วนหลักจิตภาวนาคือความมีสมาธิในการปฏิบัติงาน ความเสียสละ ความตั้งใจมั่นในการปฏิบัติงานเพื่อเด็กที่เป็นอนาคตของชาติ ทำให้เกิดความตั้งใจในการปฏิบัติงานทำให้เกิดความสัมฤทธิ์ในด้านจิตใจ เมื่อจิตเกิดความสัมฤทธิ์ย่อมนำความสัมฤทธิ์ทางวาจา และทางกายตามมาด้วยเช่นกัน ส่วนด้านปัญญาภาวนานั้นสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากเหตุคือความรอบรู้ที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์แล้วซ้ำอีกในปัญหา หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจนกระทั่งตกผลึกปัญหานั้นๆ สุดท้ายทำให้ได้ความคิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ในทางที่ถูกต้อง ซึ่งในการนี้เป็นการพัฒนาทางด้านร่างกายให้กับเด็กก่อนเกณฑ์การที่บุคลากรมีหลักปัญญาภาวนานั้น จะทำให้บุคลากรทุกคนมีเป้าหมายเดียวกันว่าหลักการสอนทุกอย่าง เพื่อการพัฒนาร่างกายของเด็กก่อนเกณฑ์เป็นสิ่งสำคัญไม่ว่าจะเป็นการสร้างกล้ามเนื้อมัดเล็ก หรือกล้ามเนื้อมัดใหญ่ฉะนั้นจะทำให้เกิดการวิเคราะห์หลักสูตรในการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับเด็กก่อนเกณฑ์แต่ละคนอย่างมีความเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งจากหลักธรรมทั้งสองไม่ว่าจะเป็นหลักอิทธิบาทธรรม 4 และหลักธรรมภาวนา 4 ล้วนแต่สามารถพัฒนาให้เกิดการพัฒนาทางด้านร่างกายให้กับเด็กก่อนวัยเรียนได้ทั้งสิ้น เพียงแต่ในขณะที่ปฏิบัติการนั้นอาจจะไม่สามารถแยกหลักธรรมต่าง ๆ กับกิจกรรมที่ทำในแต่ละวันได้ จึงเป็นหน้าที่ของการจัดรูปแบบให้เป็นสายลักษณะอักษรในลักษณะของคู่มือในการปฏิบัติงานที่ผู้ศึกษาวิจัยจะได้นำเสนอต่อไป

2) การพัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development)

สำหรับเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดนั้นมีเฉพาะเด็กก่อนวัยเรียนซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง 3 - 6 ปี ซึ่งเด็กในวัยนี้พัฒนาการทางสติปัญญานับว่าเป็นการพัฒนาที่สำคัญมาก เนื่องจากการพัฒนาของเด็กวัยอนุบาลจะเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก หากมีพื้นฐานที่ดีจากศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ทั้งในด้านการรับรู้ การเรียนรู้ การแก้ปัญหาจากการศึกษาแผนการสอนในศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ มีเกณฑ์การสอนเกี่ยวกับการพัฒนาด้านสติปัญญาตามมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีการกำหนดเกณฑ์ในการตรวจสอบดังนี้ เด็กปฐมวัยที่มีอายุ 3-4 ปีสามารถพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาให้เพิ่มมากขึ้นด้วยการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อมเน้นการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเด็กสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ต่างๆ และภาษามากขึ้น ช่างซักถาม อยากรู้อยากเห็น ต้องการในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากการกระทำและการใช้ประสาทสัมผัสของเด็กเอง คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง มีความคิดและเหตุผลที่ยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้นจึงต้องให้เกิดการเรียนรู้จากของจริงโดยบุคคลที่เลี้ยงดูไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ หรือครูที่เลี้ยงในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์โดยเน้นให้เด็กได้ลงมือทำด้วยตนเอง เพื่อให้เด็กมีการพัฒนาการทางความคิดและการแก้ไขปัญหา สำหรับหลักพุทธธรรมที่จะนำมาเพื่อใช้พัฒนาทางร่างกายให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ที่เข้าอบรมภายในศูนย์ สิ่งแรกที่ควรตระหนักนั่นคือ บุคลากรทุกระดับภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดล้วนแล้วแต่มีผลต่อการพัฒนาทั้งสี่ด้าน (ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และสังคม) ของเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัดทั้งสิ้น และหลักอิทธิบาทธรรม 4 นับเป็นหลักที่มีคุณูปการในการปรับใช้กับทุกๆ สถานการณ์ได้อย่างต่อเนื่องในกรณีดังกล่าวคือ การปรับใช้เพื่อพัฒนาบุคลากรให้พร้อมในการพัฒนาทางด้านสติปัญญาให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ให้มีความพร้อมทางด้านสติปัญญา โดยเริ่มจากหลักฉันทะคือความพึงพอใจในการให้ความรู้ต่างๆ ในการพัฒนาทางสติปัญญาให้กับเด็ก โดยสิ่งที่จะต้องมีเป็นสิ่งแรกนั่นคือ ความรักความเข้าใจในตัวเด็ก ซึ่งหากเป็นบุคลากรที่จบการศึกษาด้านปฐมวัยมานั้นก็ จะมีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กก่อนเกณฑ์มากอยู่แล้ว แต่สำหรับบุคลากรที่ไม่ได้จบการศึกษาด้านปฐมวัยมานั้น จำเป็นต้องมีความรักความเมตตาให้กับเด็กมากขึ้น เพื่อให้เกิดความพอใจในการปฏิบัติงานกับเด็กก่อนเกณฑ์ ในส่วนของความวิริยะนั้นใช้สำหรับการศึกษาบทเรียนสำหรับเด็กก่อนเกณฑ์ โดยไม่คิดว่าเป็นเพียงบทเรียนของเด็กก่อนเกณฑ์เท่านั้นทำให้อาจจะมีได้ศึกษาว่ากิจกรรมต่าง ๆ นั้นมีไว้ เพื่ออะไรพัฒนาสติปัญญาด้านใดบ้างให้กับเด็กก่อนเกณฑ์อย่างไรบ้าง ซึ่งการรู้เป้าหมายก่อนที่จะปฏิบัติการทำงานแต่ละอย่างได้เป็นอย่างดีย่อมทำให้ความคิดและการกระทำของเรานั้นนำไปสู่เป้าหมายนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยอาศัยหลักจิตตะในการยึดมั่นในอุดมการณ์ เพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการก้าวเข้าสู่วัยเรียนได้อย่างเต็มที่เพื่อเป็นอนาคตของชาติต่อไป และนั่นคือการพัฒนาระดับประเทศควบคู่กันไปด้วยเกิดบุญกุศลแก่ตนเองและชาติบ้านเมืองเป็นมหากุศลจิต และสุดท้ายในการใช้หลักวิมังสาในการประเมินความรู้ระดับสติปัญญาของเด็กก่อนเกณฑ์ที่เข้ารับการศึกษอบรมหลังจากที่ได้ให้ทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาสติปัญญาเมื่อได้ผลประเมินในแต่ละครั้งแล้วสามารถนำมาวิเคราะห์กับการสอนของครูผู้สอนในแต่ละครั้งได้เช่นกัน ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าวิธีการสอนแบบใดที่ทำให้เด็กสามารถมีการพัฒนา

สติปัญญาได้มากที่สุด และแบบใดเหมาะสมกับเด็กประเภทใด เช่น เด็กที่มีพื้นฐานสติปัญญาดี อาจจะรับการเรียนการสอนแบบหนึ่ง จึงจะรับรู้ความเข้าใจได้เต็มที่ ส่วนเด็กที่มีพื้นฐานระดับสติปัญญาที่ด้อยลงมาอาจจะต้องเปลี่ยนวิธีการให้รับรู้ความเข้าใจอีกแบบหนึ่ง จึงจะทำให้สามารถทำให้เด็กเกิดความเข้าใจมากกว่านั้นหมายถึงวิธีการสื่อสารเพื่อให้เด็กก่อนเกณฑ์เกิดความเข้าใจนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ฉะนั้นการใช้หลักวิมังสาจึงเป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญาให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ทุกคนควรให้ความสนใจในการพัฒนาในการนำหลักวิมังสามาใช้ในชีวิตประจำวันในการปฏิบัติงาน ในส่วนของหลักธรรมภาวนา 4 ก็ยังเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมทักษะให้กับบุคลากรภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดด้วย เนื่องจากไม่ว่าจะใช้หลักของกายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา หรือปัญญาภาวนาต่างก็สามารถพัฒนาบุคลากรได้ทั้งสิ้น เพื่อหวังผลสุดท้ายที่จะมีต่อเด็กนั่นเอง คือ ในส่วนของกายภาวนานั้นสามารถพัฒนาศักยภาพของบุคลากรได้ 3 ด้านคือ สามารถพัฒนาสุขภาพร่างกายให้ตนเองมีความแข็งแรงพร้อมที่จะปฏิบัติงานภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สามารถพัฒนาทักษะในการฝึกแผนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทางด้านสติปัญญาให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์ และสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กๆ ทุกคน ส่วนด้านศิลปภาวนานั้นสามารถพัฒนาความมีระเบียบวินัยให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงาน ฉะนั้นการที่มีศิลปภาวนาจะทำให้บุคลากรที่ดูแลเด็กนั้นมีความเป็นระเบียบตรงเวลามีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ตนปฏิบัติอยู่อย่างเนืองนิตย์ ฉะนั้นเมื่อมีระเบียบปฏิบัติอย่างเคร่งครัดก็ยากที่จะเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานใดใดกับเด็กก่อนเกณฑ์ และเนื่องจากเด็กวัยนี้เป็นเด็กที่มีการลอกเลียนแบบเป็นหลัก หากมีตัวอย่างที่ดียอมทำให้เด็ก ซึ่งเป็นอนาคตของชาติเป็นไปตามแม่พิมพ์ที่หลอมพวกเขามาด้วยเช่นกัน ทำให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญาด้วยเช่นกัน เช่นความมีระเบียบวินัย ความตรงเวลา เมื่อเด็กโตขึ้นสิ่งที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่ยังเล็ก จะทำให้พวกเขาค้าพัฒนาสติปัญญาแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี อย่างไร เพราะเหตุใดได้ง่ายกว่าเด็กที่ไม่ได้เห็นตัวอย่างที่ดีหรือบุคลากรที่มีศิลปภาวนาเป็นนิจันเอง ส่วนหลักจิตภาวนาคือความมีสมาธิในการปฏิบัติงาน ความเสียสละ ความตั้งใจมั่นในการปฏิบัติงานเพื่อเด็กที่เป็นอนาคตของชาติ ทำให้เกิดความตั้งใจในการปฏิบัติงานทำให้เกิดความสมฤทธิ์ในด้านจิตใจ เมื่อจิตเกิดความสมฤทธิ์ย่อมนำความสมฤทธิ์ทางวาจา และทางกายตามมาด้วยเช่นกัน ทำให้เกิดความตั้งใจปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสติปัญญาให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ได้อย่างเต็มที่ ส่วนด้านปัญญาภาวนานั้นสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองเนื่องจากเหตุคือ ความรอบรู้ที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ซ้ำแล้วซ้ำอีกในปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจนกระทั่งตกผลึกปัญหานั้นๆ ผลนั้นก็คือสุดท้ายทำให้ได้ความคิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้ในทางที่ถูกต้อง ในกรณีนี้ปัญหาหรือสถานการณ์ดังกล่าวนี้คือ แผนการสอนเพื่อพัฒนาสติปัญญาให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ให้ได้มากที่สุด ฉะนั้นตัวชี้วัดที่สามารถบ่งชี้ได้ดีที่สุดนั่นคือ การประเมินการสอนดังกล่าว ฉะนั้นบุคลากรทุกคนควรมีการประเมินแผนการสอนของตนเอง เพื่อเปรียบเทียบและเก็บประวัติมาเพื่อพิจารณาและใช้ปัญญาภาวนาในการแก้ไขปรับปรุงแผนการสอนต่างๆ เพื่อให้พัฒนาทางสติปัญญาให้กับเด็กมากที่สุด ซึ่งจากหลักธรรมทั้งสองไม่ว่าจะเป็นหลักอิทธิบาทธรรม 4 และหลักธรรมภาวนา 4 ล้วนแต่สามารถพัฒนา

ให้เกิดการพัฒนาทางด้านสติปัญญาให้กับเด็กก่อนวัยเรียนได้ทั้งสิ้น เพียงแต่ในขณะที่ปฏิบัติการณ์นั้น อาจจะไม่สามารถแยกกิจกรรมต่างๆ กับกิจกรรมที่ทำในแต่ละวันได้ จึงเป็นหน้าที่ของการ จัดรูปแบบให้เป็นลายลักษณ์อักษร ในลักษณะของคู่มือในการปฏิบัติงานที่ผู้ศึกษาวิจัยจะได้นำเสนอต่อไป

3) พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม (Emotional & Social Development)

สำหรับเด็กในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดนั้นมีเฉพาะเด็กก่อนวัยเรียนซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง 3 - 6 ปี ซึ่งเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่เด็กยึดตัวเองเป็นสำคัญ สนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว ชอบเลียนแบบและมักแสดงอารมณ์ต่างๆ โดยเปิดเผยเป็นวัยที่กำลังสนใจ สิ่งแวดล้อมรอบตัวอยากรู้อยากเห็น ชอบทำตามและเลียนแบบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ้าสิ่งแวดล้อมที่เด็กประสบอยู่ทำให้เด็กมีความสุข เด็กจะมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มองโลกในแง่ดี แต่ถ้าสภาพแวดล้อมรอบตัวทำให้เด็กขาดความสุข เด็กจะมีความเครียดและเกิดความวิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นในตนเองทำให้มองโลกในแง่ร้าย การที่เด็กจะเรียนรู้ว่ามีความสุขหรือไม่ขึ้นอยู่กับการกิน การนอน การขับถ่าย อันเป็นการตอบสนอง ความต้องการที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็กซึ่งบิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อเด็กวัยนี้มาก เด็กวัยนี้เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ประสบการณ์รอบตัว โดยเห็นว่าประสบการณ์ที่เด็กได้รับในระยะ 5 ปีแรกมีความสำคัญต่อเด็กมาก เพราะจะกลายเป็นพื้นฐานของบุคลิก เมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่สุขภาพจิตจะดีเพียง โดยขึ้นอยู่กับพัฒนาการที่ผ่านมาในแต่ละขั้นตอน หากความต้องการของเด็กในขั้นหนึ่งๆ ไม่ได้รับการตอบสนอง อาจทำให้เกิดการชะงักในการพัฒนาขั้นต่อไป สำหรับหลักพุทธธรรมที่จะนำมาเพื่อใช้พัฒนาทางร่างกายให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ที่เข้าอบรมภายในศูนย์ สิ่งแรกที่ควรตระหนักนั่นคือ บุคลากรทุกระดับภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดล้วนแล้ว แต่มีผลต่อการพัฒนาทั้งสี่ด้าน (ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และสังคม) ของเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัดทั้งสิ้น และหลักอิทธิบาทธรรม 4 นับเป็นหลักที่มีคุณูปการในการปรับใช้กับทุกๆ สถานการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง ในกรณีดังกล่าวคือ การปรับใช้เพื่อพัฒนาบุคลากรให้พร้อมในการพัฒนาทางด้านอารมณ์และสังคมให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ให้มีความพร้อมทางด้านอารมณ์และสังคม โดยเริ่มจากหลักชั้นที่คือ ความพึงพอใจในการให้ความรู้ต่างๆ เช่น สถานการณ์ต่างๆ เมื่ออยู่ในสังคมในการพัฒนาด้านอารมณ์และสังคมให้กับเด็ก โดยสิ่งที่ต้องมีเป็นสิ่งแรกนั่นคือความรักความเข้าใจในตัวเด็ก ซึ่งหากเป็นบุคลากรที่จบการศึกษาด้านปฐมวัยมานั้น ก็จะมี ความเข้าใจในธรรมชาติของเด็กก่อนเกณฑ์มากอยู่แล้ว แต่สำหรับบุคลากรที่ไม่ได้จบการศึกษาด้านปฐมวัยมานั้น จำเป็นต้องมีความรักความเมตตาให้กับเด็กมากขึ้น เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานกับเด็กก่อนเกณฑ์ เช่น ในส่วนด้านสังคมคือ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เมื่อทำผิดต้องขอโทษ หากเมื่อมีผู้ให้ของต้องขอบคุณ หรือเมื่อโมโหหรือโกรธแล้วต้องมีความยับยั้งชั่งใจ เป็นต้นซึ่งบุคลากรที่สอนเรื่องเหล่านี้จำเป็นต้องมีความรักและความเข้าใจในตัวเด็กหรือพื้นฐานอุปนิสัยของแต่ละคน เนื่องจากแต่ละคนก็มีพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกันการถ่ายทอดให้แก่ปัญหาทางอารมณ์และสังคมนั้น จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก ดังนั้น การที่จะถ่ายทอดให้เด็กแต่ละคนครูผู้สอนต้องเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทางอารมณ์และสังคมให้กับเด็กก่อน

เกณฑ์อย่างถ่องแท้มากกว่าหัวข้ออื่นๆ เนื่องจากการมีอารมณ์และสังคมที่ถูกต้องย่อมนำมาซึ่งสังคมที่มีความสงบสุขซึ่งนั่นย่อมหมายถึง จิตที่เป็นกุศลของครูผู้สอนนั่นเอง น้อมนำไปยังหลักธรรมด้านจิตตะ โดยหากครูแต่ละคนรู้ถึงจุดประสงค์หลักในการเรียนการสอนด้านอารมณ์และสังคมแล้วย่อมเกิดความตระหนักแก่ตนเองในการตั้งใจสั่งสอนให้เด็กมีอารมณ์และสังคมอย่างถูกต้องที่ถูกวิธีมากที่สุด เมื่อต้องอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อเป็นพื้นฐานให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมต่อไป จากนั้นคือการใช้หลักวิม้งสาในการประเมินการรับการถ่ายทอดด้านอารมณ์และสังคมของเด็กก่อนเกณฑ์ที่เข้ารับการศึกษาบรมหลังจากที่ได้พบกับปัญหาแต่ละปัญหาที่อยู่ร่วมกันในสังคม ครูผู้สอนต้องมีการประเมินผลให้กับเด็กแต่ละคนในแต่ละครั้งที่เกิดปัญหาเช่นเมื่อเด็กแต่ละคนมีการกระทบกระทั่งกันสุดท้ายแล้วครูผู้สอนก็ให้มีการขอโทษซึ่งกันและกัน ผลจากการสอนเด็กในแต่ละครั้ง ครูผู้สอนจะใช้หลักการของหลักธรรมวิม้งสาในการวิเคราะห์กับเด็กแต่ละคนกับปัญหาแต่ละอย่าง สุดท้ายแล้วครูผู้สอนจะมีความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่เรียกว่า ความรู้ภายในบุคคล (tacit knowledge) เมื่อมีองค์ความรู้ที่มากขึ้นจะทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า วิธีการสอนแบบใดที่ทำให้เด็กสามารถมีการพัฒนาด้านอารมณ์และสังคมได้มากที่สุด และแบบใดเหมาะสมกับเด็กประเภทใดเหมาะสมกับสภาพสังคมประเภทใด เช่น เด็กที่มีพื้นฐานสังคมครอบครัวที่ดีได้รับการสั่งสอนจากครอบครัวเป็นอย่างดี อาจจะรับการเรียนการสอนแบบหนึ่ง ซึ่งต่างจากเด็กที่มีพื้นฐานสังคมครอบครัวที่ต่างกัน ทำให้วิธีการสอนของครูผู้สอนที่สอนให้เด็กแต่ละคนก็ย่อมแตกต่างกันไป เพื่อจะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจมากกว่า นั่นหมายถึงวิธีการสื่อสารเพื่อให้เด็กก่อนเกณฑ์เกิดความเข้าใจนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ฉะนั้นการใช้หลักวิม้งสาจึงเป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านอารมณ์และสังคมให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดทุกคนควรให้ความสนใจในการพัฒนาในการนำหลักวิม้งสามาใช้ในชีวิตประจำวันในการปฏิบัติงาน ในส่วนของหลักธรรม ภาวนา 4 ก็ยังเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมทักษะให้กับบุคลากรภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดด้วย เนื่องจากไม่ว่าจะใช้หลักของกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนาหรือปัญญาภาวนา ต่างก็สามารถพัฒนาบุคลากรได้ทั้งสิ้นเพื่อหวังผลสุดท้ายที่จะมีต่อเด็กนั่นเอง คือ ในส่วนของกายภาวนานั้นสามารถพัฒนาศักยภาพของบุคลากรได้ 3 ด้านคือ สามารถพัฒนาสุขภาพร่างกายให้ตนเองมีความแข็งแรงพร้อมที่จะปฏิบัติงานภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด สามารถพัฒนาทักษะในการฝึกแผนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทางด้านอารมณ์และสังคมให้แก่เด็กก่อนเกณฑ์ และสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองเพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็กๆทุกคน ส่วนด้านศีลภาวนานั้นสามารถพัฒนาความมีระเบียบวินัยให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงาน ฉะนั้นการที่มีศีลภาวนาจะทำให้บุคลากรที่ดูแลเด็กนั้นมีความเป็นระเบียบตรงเวลา มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ตนปฏิบัติอยู่อย่างเนืองนิตย์ ซึ่งจะเป็นตัวอย่างให้กับเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดได้ซึมซับเข้าไปในแต่ละวันที่ได้มาอบรมภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด ในส่วนของหลักจิตภาวนาคือความมีสมาธิในการปฏิบัติงาน ความเสียสละ ความตั้งใจมั่นในการปฏิบัติงาน เพื่อเด็กที่เป็นอนาคตของชาติ ทำให้เกิดความตั้งใจในการปฏิบัติงานทำให้เกิดความสามัคคีในด้านจิตใจ เมื่อจิตเกิดความสามัคคีย่อมนำมาความสามัคคีทางวาจา และทางกายตามมาด้วยเช่นกัน เช่น มีความตั้งใจให้เด็กเป็นคนดีในสังคม มีความรู้จักยับยั้ง

ช่างใจเมื่อมีความโกรธ ความตั้งใจมั่นของครูผู้สอนดังกล่าวนั้นย่อมทำให้เกิดผลที่ดีกับเด็กที่ได้รับการอบรม โดยเกิดจากซึมซับ มิได้เกิดจากการสั่งสอนทั่วไปซึ่งการสอนลักษณะแบบนี้ย่อมทำให้เกิดเหตุและผลในความรู้สึกที่เด็กก่อนเกณฑ์ที่ได้รับการอบรมได้สัมผัสความรู้สึกนั้นได้เอง จากการฝึกการอยู่ร่วมกัน ฝึกความมีระเบียบวินัย ฝึกการรอคอยไม่ว่าจะเป็นการยืนรอเข้าแถวเพื่อรับอาหาร หรือเป็นการวางรองเท้าก่อนเข้าห้องเรียนให้เป็นระเบียบ หรือการนั่งอย่างเป็นระเบียบเป็นแนวแถว หรือการยืนตรงเคารพธงชาติ แม้ว่าการแต่งกายให้เป็นระเบียบ การแต่งกายตามวาระต่างๆ ภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ล้วนแล้วแต่เป็นมารยาททางสังคมที่จำเป็นในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ทั้งสิ้น ส่วนด้านปัญญาภาวนานั้นสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากประสบการณ์ที่อยู่ร่วมกับเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดนั้น จะทำให้พบวิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาที่ตนเองพบอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นภายในแต่ละบุคคลและจำเป็นต้องนำความรู้ดังกล่าวมา เพื่อวิเคราะห์ซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อให้ตกผลึกปัญหานั้นๆ สุดท้ายทำให้ได้ความคิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางที่ถูกต้องหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง นั่นคือการใช้ปัญญาเพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการเกิดของเหตุหรือปัจจัยในการเกิดและผลที่จะเกิดจากเหตุเหล่านั้นๆ เพื่อต้องการมิให้เกิดผลที่ไม่ดี และหากต้องการจะดับปัญหานั้นจำเป็นต้องคิดวิเคราะห์ถึงเหตุที่ทำให้ปัญหานั้นเกิด ซึ่งจำเป็นต้องใช้ปัญญาภาวนารวมถึงการประเมินวิเคราะห์สถานการณ์ที่จะเกิดหรือแนวโน้มที่จะทำให้เกิดผลต่างๆ ฉะนั้นบุคลากรทุกคนควรมีการประเมินการแก้ปัญหาแต่ละสถานการณ์ของตนเอง เพื่อพัฒนาความสามารถในการให้ความรู้แก่เด็กก่อนเกณฑ์ด้านอารมณ์และสังคมอย่างดีที่สุด เพื่อการสร้างอนาคตที่ดีให้กับประเทศชาติให้ได้มากที่สุด ซึ่งจากหลักธรรมทั้งสองไม่ว่าจะเป็นหลักอริยบทธรรม 4 และหลักธรรมภาวนา 4 ล้วนแต่สามารถพัฒนาให้เกิดการพัฒนาทางด้านอารมณ์และสังคมให้กับเด็กก่อนวัยเรียนได้ทั้งสิ้น

4. สรุป

ผู้เขียนให้ทรรศนะว่ารูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สิ่งสำคัญที่สุดนั้นคือการสร้างวัฒนธรรมองค์กร หรือการสร้างค่านิยมที่มีหลักอริยบทธรรมเป็นฐานในการดำเนินงานแต่ละส่วน ซึ่งจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกส่วนงานย่อยๆ ที่ปฏิบัติอยู่ยังผลให้เกิดความสำเร็จแก่องค์กรโดยรวม โดยอาจจะเริ่มฝึกตั้งแต่การเลือกสรรหาบุคลากร เพื่อเข้ามาปฏิบัติงานภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยอาจจะเริ่มจากผู้บริหารหรือผู้นำนองค์กร และส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างหลักธรรมในการปฏิบัติงานเข้าสู่ในระดับต่างๆ โดยมีการพัฒนาควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งการฝึกอบรม เพื่อปรับทัศนคติให้กับบุคลากรในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง สร้างความมีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดี ที่สามารถปรับใช้หลักธรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนามาปรับใช้กับงานที่ตนเองปฏิบัติอยู่ และยังสามารถใช้กับชีวิตประจำวันของตนเองได้อีกด้วย หรือแม้กระทั่งการจัดโครงการเพื่อพัฒนาจิตใจ โดยการจัดโครงการปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะแนวทางการปฏิบัติกรรมฐาน เพื่อให้ธรรมหยั่งลงลึกไปสู่ก้นบึ้งของจิตใจของบุคลากรใน

แต่ละระดับ รวมทั้งการพัฒนาความรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่องอย่างจริงจัง เพื่อให้บุคลากรทุกระดับ
เข้าใจจุดประสงค์ในการปฏิบัติงานภายในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. 2537. **ระเบียบกรมการศาสนาด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด.**

กรุงเทพมหานคร : การศาสนา.

กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. 2537. **ระเบียบกรมศาสนาว่าด้วยศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ใน
วัด.** กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา.

กรมอนามัย. กระทรวงสาธารณสุข. 2541. **หลักสูตรการอบรมผู้ดำเนินการสถานเลี้ยงและพัฒนา
เด็ก (แรกเกิด-3 ปี).** กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2542. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่ง
ของคณะสงฆ์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. 2546. กรุงเทพมหานคร : ราชกิจจานุเบกษา.